

Una mirada crítica des del gènere al repoblament rural postcovid

La pandèmia de la COVID-19 ha tingut un impacte diferencial en la vida de les dones: han patit un risc major de malaltia donat que força de les professions que han estat fonamentals per la contenció de la crisi són feminitzades i precaritzades; han incrementat el temps invertit en el treball domèstic i de cura degut al tancament de les escoles i el confinament; i han sofert més violència de gènere, derivada d'aquesta situació de confinament (ICD, 2020). A les dones que viuen en entorns rurals se'ls ha afegit la manca de serveis públics sanitaris, la llunyania de l'atenció sanitària (ADRIÀ, 2020; FADDEMUR, 2020), i més perill entre les víctimes de violència de gènere, més silenciada en el món rural per l'impacte en la comunitat. La crisi ha posat al centre la vulnerabilitat de les persones i la importància de les cures, fent molt visible la sobrecàrrega de les dones en aquest àmbit: les cures a les persones dependents, als homes adults, a la comunitat, les autocures, les cures al medi ambient, posant de manifest una clara divisió sexual del treball.

Ahora, la crisi ha posat en evidència que viure en espais més oberts i amb una ocupació baixa ha estat favorable per evitar l'afectació del virus i ha proporcionat una major qualitat de vida, presentant 'l'estil de vida del món rural' com un valor de vida alternativa per a la ciutadania urbana (BAYLINA, 2020). A hores d'ara ja s'han constatat migracions residencials urbanorurals¹ i iniciatives que posen en contacte famílies que decideixen buscar habitatge en entorns rurals i municipis en risc de despoblació.² La salut com a factor desencadenant dels moviments migratoris ciutat-camp ve acompanyada d'una retòrica

construïda sobre un rural harmònic que no és nova; un lloc idíl·lic i elitista que alguns autors han titllat de "poblat virtual que per irreal esdevindrà una hipèrbole social" (FERRÁS, 2020, p. 247).

El construccionisme social ha proveït la ruralitat d'un significat discutit i viscut, particularment idealitzat i amb forts vincles entre la ruralitat, la natura i la comunitat (CLOKE, 2006). La centralitat de la natura, la cohesió comunitària, el benestar i la salut a través de la vida a l'aire lliure i valors com els de permanència, seguretat, o els associats a la família tradicional són atribuïbles als significats actuals de la ruralitat, i se suposen no exposats a les influències de la vida urbana. Són significats esbiaixats que promouen una visió del camp que afavoreix certs grups socials i ideologies (BAYLINA i BERG, 2010). I malgrat que una dimensió d'aquest ideal rural és la seva naturalesa canviant i contextualitzada en el lloc i en el temps, l'element de la salut ha reforçat el significat construït i utilitzat estratègicament en els mitjans de comunicació i el mercat immobiliari per atraure un grup restringit de població: la família nuclear urbana de classe mitjana.

El discurs sobre l'ideal rural no només genera exclusions sinó que està estretament relacionat a les relacions de poder i a les desigualtats. L'ideal rural és crucial en la reproducció de les relacions patriarcals i incorpora fortes expectatives en relació als rols de gènere, les estratègies familiars, i per tant, en les experiències de les dones. Ja hem vist com s'ha reforçat la divisió sexual del treball quan hi ha hagut una situació d'emergència com l'actual. Les dones, fins i tot les més joves, altament qualificades i professionals amb més poder teòric de negociació, han assumit molta més càrrega de treball domèstic i de cura (BAYLINA, 2020), seguint la tendència de tot el territori (AJENJO i GARCIA-ROMÁN, 2019).

Els treballs i espais que formen part dels processos de vida no tenen reconeixement social, són els que regulen la vida quotidiana i permeten la super-

1. Dossier "El desequilibri territorial ofega els pobles petits", *Ara*, 17/01/2021.

2. <https://twitter.com/repoblem>

vivència del sistema. El sexe funciona com a criteri clar per repartir la feina i en aquest repartiment sistemàtic s'associen a les dones tots els treballs de menor poder socioeconòmic, els que sostenen la vida, els residuals, la cura. En el món rural és on es pot observar millor la convergència entre la cura de la vida i la de la natura, i pot ser un bon laboratori per explorar noves practiques de funcionament i de relacions més justes. L'agricultura i la ramaderia encara són sectors econòmics molt masculinitzats; hi ha poques empreses agràries on la titular sigui una dona; algunes dones encara no han cotitzat a la Seguretat Social després de treballar tota la vida; i altres desenvolupen practiques resilients per desafiar les dinàmiques patriarcals de poder (BAYLINA et al., 2019). Tanmateix, molts dels reptes importants del món (canvi climàtic, esgotament dels recursos, aniquilació de la biodiversitat, desastres naturals...) estan fora de les metròpolis i tenen forts impactes de gènere. Els moviments de retorn ofereixen escapar de les ansietats i problemes dels consumidors urbans contemporanis i ofereixen un estil de vida 'natural'. Hauríem de procurar que també alliberés les dones d'una divisió sexual del treball que les perpetua en la doble o triple jornada. No deixa de ser paradoxal que, en ple segle XXI i davant la irrupció de les noves tecnologies i el desenvolupament de la intel·ligència artificial, la divisió sexual del treball tingui un paper cabdal, ara en la convergència entre la sostenibilitat de la vida, del planeta, de l'economia i de la igualtat. També en el món rural.

Mireia Baylina

Referències

- ADRIÀ, Anna (2020) "Les zones rurals s'organitzen per fer front a les polítiques urbanocentristes en temps de confinament". *La Directa*, 15/4/2020, <https://directa.cat/categories/economia>
- AJENJO, Marc; Joan GARCIA ROMAN (2019) "La persistente desigualdad de género en el uso del tiempo en España", *Perspectives demogràfiques*, núm. 14, p. 1-4.
- BAYLINA, Mireia (2020) "Dones i tornada al camp: protagonistes de les noves dinàmiques rurals a Catalunya", *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, núm. 90, p. 101-114.
- BAYLINA, Mireia; Nina Gunnerud BERG (2010) "Selling the countryside: representations of rurality in Norway and Spain", *European Urban and Regional Studies*, núm. 17 (3), p. 277-292.
- BAYLINA, Mireia; Montserrat VILLARINO; Maria Dolors GARCIA RAMON; María Josefa MOSTEIRO; Ana María PORTO; Isabel SALAMAÑA (2019) "Género e innovación en los nuevos procesos de re-ruralización en España", *Finisterra*, vol. LIV, núm. 110, p. 75-91.
- CLOKE, Paul (2006) "Conceptualising rurality", dins: A P. Cloke; T. Marsden; P. Mooney [ed.] *Handbook of rural studies*. London: Sage, p. 18-28.
- FADEMUR (2020) *Propuesta de la Federación de Asociaciones de Mujeres Rurales a la Comisión para la Reconstrucción Económica y Social*, 19/6/2020, http://fademur.es/notas_prensa/Propuestas_Reconstruccion-postcovid
- FERRÁS, Carlos (2020) "Ciudades dispersas y aldeas virtuales en la postpandemia del COVID-19", *Finisterra*, núm. LV(115), p. 243-248.
- INSTITUT CATALÀ DE LES DONES (2020). *L'impacte de gènere de la COVID-19 en dades*. Barcelona: Institut Català de les Dones, Generalitat de Catalunya.